

Dit jaar worden er op ruim **40 verschillende akkers** lelies geteeld in Westerveld

In het weekend van 4 en 5 juni jl. heeft Bollenboos haar jaarlijkse inventarisatie van de bollenvelden in de gemeente Westerveld gehouden. Ook dit jaar werd er door vele verschillende vrijwilligers uit de hele gemeente meegespeurd naar de velden. Opvallend is dat de omgeving van Diever, Wapse en Uffelte relatief weinig percelen kent dit jaar. Daarentegen wordt er rond Wilhelminaoord en Leggelo-Eemster-Geeuwenbrug en Dwingelo zeer intensief geteeld.

Ook kunnen we dit jaar melding maken van aanzienlijke percelen in het Nationaal Park Drents Friese Wold, in het waterwingebied bij Leggelo, in het voorlopig benoemde Unesco Werelderfgoed van de Maatschappij van Weldadigheid en naast de basisschool van Leggelo. Hiervan is melding gemaakt bij de gemeente Westerveld. De uitkomst dit jaar is 188 hectare op 41 percelen. Het aantal percelen is gemiddeld over de afgelopen jaren. Het aantal hectares is iets minder dan gemiddeld. Het laagste dat we ooit gemeten hebben is in 2001, toen kwamen we uit op een hoeveelheid van 171 hectare op 33 percelen. Het jaar 2003 was een record: toen telden we 245 hectare op eveneens 41 percelen. Gemiddeld wordt er jaarlijks op 205 hectare landbouwgrond lelies geteeld in de gemeente Westerveld.

Risico bestrijdingsmiddelen voor omwonenden op de agenda Europese Commissie

Bollenboos heeft tijdens een bijeenkomst in Brussel april dit jaar meegewerkt aan de ontwikkeling van een zogenaamd nieuw Risk Assessment Model voor de blootstelling van omwonenden aan chemische bestrijdingsmiddelen.

Bovenstaand logo staat voor het BROWSE-project: een door de Europese Commissie geïnitieerd project dat over twee jaar een nieuw Risk Assessment model moet opleveren. Het resultaat van het model is dat in kaart wordt gebracht op welke manieren platelandsbewoners in aanraking kunnen komen met bestrijdingsmiddelen. Het model geldt voor boeren, loonwerkers, seizoensarbeiders, maar vooral ook voor omwonenden. De aanleiding voor het ontwikkelen van dit model is dat steeds duidelijker wordt dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen ernstige risico's kan opleveren voor omwonenden. Vooral voor kinderen en zwangere vrouwen is de directe omgeving van bespoten velden niet veilig. Op dit moment bestaan geen regels die omwonenden beschermen

Secretariaat Stichting Bollenboos
Dwarsdrift 24, 7981 AP Diever
Website www.bollenbos.nl

tegen blootstelling aan chemische bestrijdingsmiddelen, terwijl Nederland met haar bollenindustrie grootverbruiker van chemische bestrijdingsmiddelen is. Zelfs vertegenwoordigers van de bestrijdingsmiddelenindustrie benadrukken dat voorkomen moet worden dat omwonenden in aanraking met deze middelen worden gebracht.

Rodina Fournell van de Stichting Bollenboos die samen met **Maarten Muller** deelnam aan de bijeenkomst in Brussel: "Weliswaar stemt het hoopvol dat Europa aandacht voor deze problematiek heeft, maar dat maakt dat betekent niet dat onze lokale en nationale bestuurders achterover kunnen leunen en teh wachten op Europese regelgeving. Zij kunnen nu reeds maatregelen nemen om te voorkomen dat inwoners van Westerveld onverantwoorde gezondheidsrisico's lopen. Bollenboos houdt de druk op de ketel". Voor meer informatie over BROWSE kunt u kijken op: <https://secure.fera.defra.gov.uk/browse/index.cfm>

Landbouwgif bedreigt bijenstand

De massale bijensterfte is een grote bedreiging voor onze voedselvoorziening. Zonder bijen geen groenten, geen noten, geen chocolade, geen koffie en geen fruit. Tachtig procent van alle planten op aarde zijn voor de voortplanting of evolutie afhankelijk van de bestuiving van de bij. Zembla besteedde op 12 maart jl aandacht aan dit onderwerp. De sterfte-explosie onder bijen loopt gelijk met de invoering van een nieuw type insecticide, imidacloprid, dat in de jaren negentig op de markt kwam. Het middel, dat ook in de bollenteelt wordt gebruikt werkt continu, omdat het preventief op de zaden is aangebracht waardoor de hele plant giftig wordt. Bijen die in aanraking komen met de pollen en het stuifmeel, nemen het gif mee naar de bijenkorf. De bijen worden dan ziek en gaan dood. Wereldwijd zijn publicaties verschenen waarin het verband tussen pesticiden en bijensterfte wordt aangetoond. Prof. Jean-Marc Bonmatin, verbonden aan de Universiteit van Orleans. Bonmatin: "Lange, gecompliceerde studies hebben uitgewezen dat pesticiden zoals imidacloprid voor bijen een probleem geven en dus heeft in Frankrijk de Minister van Landbouw besloten dat middel te verbieden." In Nederland is het middel niet verboden. De belangrijkste adviseur van het Ministerie van Landbouw, bijenonderzoeker dr. T. Blacquiere van Plant Research International (PRI, onderdeel van de Wageningse Universiteit), maakt zich weinig zorgen over de pesticiden. In een uitzending van Zembla van zegt hij dat hij de invloed van pesticiden op bijen nooit heeft onderzocht. Volgens hem zijn er andere oorzaken van de bijensterfte: 'Het komt door slechte imkers en door de varroamijt, een parasiet waar onze honingbij niet tegen is opgewassen.' Imker K. van de Poel verloor tienduizenden bijen. De varroamijt is volgens hem niet de oorzaak, maar de pesticiden. Van de Poel: 'Ik imker al vijftig jaar en ik ken een erkend expert bijhouden, die het ook al jaren doet, ook zijn bijen zijn dood. Het is slecht vol te houden dat wij slechte imkers zijn.'

Van alle Europese landen heeft Nederland de grootste bijensterfte. Natuurbeheerders maken zich grote zorgen over de gevolgen die dit heeft voor onze voedselketen. Wetenschappers en imkers uit de hele wereld zien landbouwgif als de belangrijkste oorzaak van de sterfte. De producenten van dit middel ontkennen ieder causaal verband. In Nederland ziet de belangrijkste adviseur van de overheid op dit gebied, Wageningen Universiteit en Research-centre (WUR), de pesticiden ook niet als grootste probleem van de bijensterfte. Vanwege de grote economische belangen is een verband tussen de dood van de bijen en het gebruik van het landbouwgif een gevoelig onderwerp op de Haagse politieke agenda.

Op 1 juni heeft Staatssecretaris Bleker een schorsing geeest van 3 toelatingen van imidacloprid wegens onnaleefbaarheid van het Ctg gebruikvoorschrift. Laten we hopen dat de onderzoeken uitwijzen dat deze schorsing zal duren.

Nieuws
Brief
Stichting
BOLLENBOOS

BOLLENBOOS
NIEUWSBRIEF BOLLENBOOS, 5e jaargang nr.7-september 2011

Nieuws
Brief
Stichting
BOLLENBOOS

Deze nieuwsbrief is bedoeld voor omwonenden van akkers waarop dit jaar leliebollen worden geteeld. In deze nieuwsbrief wordt uitgelegd wanneer en hoe omwonenden in actie kunnen komen als zij hinder ondervinden van de lelieteelt. Ook wordt ingegaan op recente informatie over het beleid van de provincie Drenthe met betrekking tot de lelieteelt.

Zembla uitzending maakte de tongen over leliegif los

Vrolijk gekleurde bollenvelden: ze zijn oer-Hollands, ze trekken veel toeristen en het levert onze economie jaarlijks 1,2 miljard euro op. Maar de keerzijde is de enorme hoeveelheid landbouwgif, die nodig is om de bloembollen te beschermen tegen schimmels en insecten. Dat gif komt in de lucht en in het oppervlaktewater. Artsen, toxicologen, milieudeskundigen en burgers maken zich grote zorgen.

Met deze tekst vroeg het tv-programma Zembla met haar uitzending 'Gif in de Bollenstreek' op 8 januari van dit jaar aandacht voor de gezondheidsrisico's van de lelieteelt. Het programma zorgde voor veel lokale en nationale ophef, leidde tot Kamervragen en tot een reactie van staatssecretaris Bleker van Landbouw. We citeren enkele geïnterviewden en teksten uit het programma:

Toxicoloog prof. L. Reijnders: 'Wij gebruiken in Nederland heel erg veel bestrijdingsmiddelen. Veel meer dan in bijna alle andere landen. We zijn samen met Japan en België recordhouder per hectare wat we aan bestrijdingsmiddelen gebruiken.' Of het nou gaat om de teelt van maïs, aardappelen, bieten of bloembollen, bijna elke boer spuit bestrijdingsmiddelen tegen schadelijke bacteriën of schimmels. Gif dat verwaait en verdampt. En nergens wordt zoveel gif gebruikt als bij de lelies.

Hans van der Heijden, lelieteeler uit Vledder, verkoopt per jaar meer dan 25 miljoen bollen. Hij legt uit dat de bloembol niet zonder bestrijdingsmiddelen kan. Van der Heijden: 'Als we dat niet zouden doen, dan zouden ze verrotten. We hebben

net zolang doorgekruid en veredeld, dat we steeds zwakkere planten maken.'

Mensen die in de omgeving van lelievelden wonen lopen gezondheidsrisico's zoals: onvruchtbaarheid, snellere veroudering en de ziekte van Parkinson.

Kinderarts professor Sauer uit Groningen: 'Het landbouwgif heeft met name invloed op kinderen die nog in ontwikkeling zijn; we weten dat als deze kinderen op deze leeftijd worden blootgesteld aan deze stoffen, dat het een schadelijk effect heeft.'

In ons land bepaalt het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB) welke bestrijdingsmiddelen zijn toegestaan.

Volgens **toxicoloog Van den Berg** van de Universiteit Utrecht is het toelatingsbeleid van de Nederlandse 'volkomen achterhaald'. Zo wordt niet gemeten hoeveel landbouwgif er in de lucht terecht komt en hoeveel daarvan door omwonenden wordt ingeademd. Voor mensen die het programma gemist hebben: de uitzending van 8 januari 2011 is gemakkelijk te vinden op: www.zembla.vara.nl of via www.bollenboos.nl

De Stichting Bollenboos bestaat uit burgers van de gemeente Westerveld die zich zorgen maken over de groei van de lelieteelt in de gemeente. De teelt van lelies belast het milieu onevenredig zwaar. Stichting Bollenboos is vanaf 2001 actief.

Zo meldt u een milieuklacht

Heeft u last van stank van afval van de bollenteelt? Stoort u zich aan drift (verwaaiing van gifstoffen)? Belt u dan met het centraal meldpunt milieuklachten van het Provinciaal bestuur: **0592 - 365303** Noteer dit nummer in uw telefoonklapper!

Opkomst **leliebollenteelt** in **Westerveld** in 2011: omwonenden aan het woord

Op enig moment in februari 2011 werden wij geconfronteerd met een wel erg drastische wijziging van het landschap tegenover onze woning. Het 4 hectare grote weidelandschap maakte plaats voor een vlakke van zwarte aarde, die vervolgens met veel gif werd bewerkt om het geschikt te maken voor de teelt van leliebollen. Het gaat hier om 1000 liter agriometrisch metamsodium per hectare en verder een wekelijkse besproeiing met een ons onbekend gif. De stank van chloor was aanvankelijk zo duidelijk merkbaar, dat wij ramen en deuren hebben moeten sluiten en ernstig overwogen hebben om een mond- en neuskapje te dragen! Een zelfde ontwikkeling zagen wij overigens steeds vaker in Westerveld en omgeving, zelfs in of nabij een waterwingebied en nabij een basisschool in Leggeloo en Eemster.

Wij maakten en maken ons ernstig zorgen over deze ontwikkeling, die niet alleen nadelig is voor het landschap, de natuur en de dierenwereld, maar ook voor de infrastructuur (te grote voertuigen voor de smalle binnenwegen), het toerisme (dus voor de plaatselijke economie) en vooral ook voor de gezondheid van de bewoners. Om die reden hebben wij een brief geschreven aan de Burgemeester en de raad van de gemeente Westerveld, aan het Waterschap Reest en Wieden, aan de Provincie, aan de twee basisscholen in Leggeloo en Eemster, aan het Gezondheidscentrum Dwingeloo en aan de stichting Bollenboos. In deze brief hebben wij onze zorg over met name de gezondheid van omwonenden, schoolgaande kinderen en passanten uit de doeken gedaan. Alleen al het wetenschappelijk aangetoonde grotere risico op geleidelijke aantasting van het zenuwstelsel en op het vroegtijdig optreden van Alzheimer ten gevolge van de grote hoeveelheden en de verspreiding via verneveling van zwaar giftige stoffen, moet voor elk weldenkend mens toch voldoende reden zijn om een halt toe te roepen aan de opkomende leliebollenteelt. Het zijn echter schadelijke effecten, die pas op wat langere termijn optreden en dat is misschien de reden, dat velen nog steeds vrij laconiek reageren op de "gifgolf" en de economische belangen van de direct belanghebbenden nog steeds de boventoon voeren. De eerste scheldpartijen van de economisch betrokkenen hebben wij ook al over ons heen gehad!

De burgemeester heeft wel gehoor gegeven aan onze uitnodiging voor een bezoek aan Leggeloo en omgeving en aan ons verzoek voor een gesprek over de problematiek. Hij heeft niet alleen

aandachtig geluisterd, maar toonde zich ook bereid de problematiek op provinciaal en landelijk niveau aan de kaak te stellen. Alleen via het vergunningstelsel en landelijke/europese regelgeving lijkt de problematiek aangepakt te kunnen worden. Hij wees er op dat de gemeente helaas niet over instrumenten beschikt om passende maatregelen te kunnen nemen. Onze conclusie is dat het, ondanks de erg beperkte mogelijkheden van de gemeente, wel degelijk zin heeft om in samenwerking met Bollenboos uw bemerkingen en ervaringen met de zeer schadelijke leliebollenteelt onder de aandacht van de plaatselijke politiek te brengen. Een veelheid van reacties geeft meer invloed en biedt de plaatselijke politiek de nodige signalen en de broodnodige informatie om de zaak op een hoger niveau aan te kaarten en te pleiten voor een betere en strengere regelgeving!

Wij willen de stichting Bollenboos graag bedanken voor hun informatieve steun en ook de burgemeester voor de moeite, die hij zich heeft getroost om serieus naar de problematiek te kijken en actie te ondernemen.

De mooie reeën, die vaak over het weidelandschap liepen, zijn helaas voorgoed verdwenen. Dit geldt ook voor de talloze bijen. Wij hopen maar dat zij tijdig een veiliger en gezondere plek hebben gevonden.

Teuni en Wim Vervoort

Bleker niet onder de indruk van risico's Bollenboos

Esther Ouwehand (Partij van de Dieren) tijdens een debat in de Tweede Kamer naar aanleiding van de uitzending van Zembla: 'Experts waarschuwen al jaren voor de blootstelling van omwonenden aan

bestrijdingsmiddelen. We hebben het over niet-geboren kinderen en kleine kinderen in de groei, bij wie het zenuwstelsel zich minder goed kan ontwikkelen als gevolg van de blootstelling aan landbouwgif. Bij volwassenen kan het gaan om verminderde vruchtbaarheid bij mannen en meer spontane abortussen bij vrouwen. Waarom laat het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden op dit moment nog middelen toe waarvan het onvoldoende weet wat de effecten daarvan zijn op de volksgezondheid?'

Staatssecretaris Bleker: 'De onderzoeken die tot nu toe zijn uitgevoerd in binnen- en buitenland wijzen uit dat ook langdurige blootstelling verwaarloosbare of geen effecten voor de omwonenden lijkt te hebben.

Wij zien echter op dit moment geen reden -ook gelet op

Nieuws
Brief
Stichting
BOLLENBOOS

datgene wat nu al in gang is gezet- om nu een grootschalig onderzoek in te stellen, mede gezien de uitkomsten van eerdere onderzoeken die in binnen- en buitenland zijn gedaan. Dit jaar zal er wel een onderzoek door de Gezondheidsraad gestart worden'.

Gezondheidsraad gaat **risico's** bestrijdingsmiddelen voor **omwonenden** onderzoeken

Als gevolg van de landelijke discussies over de gevaren van de lelieteelt is Staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu in actie gekomen. Hij heeft de gezondheidsraad op 18 april jl. per brief gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar de gevolgen voor omwonenden en omstanders van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Hij adviseert om bij dat onderzoek omwonenden te betrekken gelet op de onrust die is ontstaan. Ook moet gekeken worden naar de risico's voor mensen die dichtbij kassen wonen en naar de mogelijke vervuiling van moestuinen. In de brief is te lezen dat op dit moment bij de vraag of bepaalde bestrijdingsmiddelen al of niet toelaatbaar zijn, de risico's voor omwonenden niet worden meegewogen.

Astma wil dit onderzoek in navolging van stappen die op Europees niveau en ook in Duitsland reeds zijn genomen. Nu is het nog zo dat de boer die spuit zelf moet beoordelen, voordat hij gaat spuiten, of er eventuele risico's voor omwonenden zijn. Dat gaat gelukkig veranderen. Er komt een Europese richtlijn met als doel dat bij de toelatingsprocedure van bestrijdingsmiddelen rekening gaat moeten worden gehouden met eventuele risico's voor omwonenden.

Noot Bollenboos: het kan nog wel even duren voor de Gezondheidsraad haar (literatuur) onderzoek zal opleveren. Bron: Brief Ministerie van Infrastructuur en Milieu aan de Gezondheidsraad; 18 april 2011.

Hoe reageert de **tuinbouwsector** op de onrust?

De tuinbouwsector maakt zich, als reactie op de ontstane discussies, geen grote zorgen over de risico's van de bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt voor de omwonenden. Zij zoekt de oplossing in het toepassen van nieuwe spuittechnieken die volgens het CLM (Centrum voor Landbouw en Milieu te Culemborg) 'duurzame ziektebestrijding ondersteunen zonder eventuele risico's voor mensen en milieu.' Toch erkent ook het CLM dat er te weinig aandacht is geweest tot dusver voor de risico's van de omwonenden. Vander Heijden is een 'grote' bollenboer in Westerveld. Hij exploiteert zo'n 50 hectare lilies, zo'n 25 % van de gehele lelieproductie in deze gemeente. Van der Heijden: 'Laat dat gezondheidsonderzoek er maar komen. Nog nooit heeft één

van mijn medewerkers gezondheidsklachten gekregen'.

Bron: o.a. Persbericht CLM, www.clm.nl;

11 januari 2011.

Erkenning voor standpunt **Bollenboos**

De landelijke aandacht voor de risico's van de lelieteelt betekende ook een erkenning voor de Stichting Bollenboos. Al jaren pleit Bollenboos voor maatregelen van de gemeente Westerveld, Provincie Drenthe en Rijksoverheid om burgers te beschermen tegen de gifstoffen die in de lelieteelt worden toegepast. Ieder seizoen worden vele duizenden kilo's gifstoffen enkele keren per week op de Drentse akkers gespoten. Alleen al in Westerveld betreft het jaarlijks zo'n 200 hectare per jaar. Tot dusver worden de bezwaren van de Stichting weggewuifd. Lielietelers hebben Bollenboos er zelfs van beticht een hetze campagne te voeren. Veel mensen hebben naar aanleiding van de landelijke aandacht voor de schadelijke effecten van de bollenteelt gereageerd naar Bollenboos. Hier volgt enkele reactie:

J.T.R.; oud jeugdarts, Harderwijk: Ik ben erg geschrokken van de hoeveelheid gifstoffen die gebruikt worden.

J van L; boerendochter en milieumens: Fijn dat jullie je inzetten voor een schoner milieu!!!

Hoorde van jullie Stichting via Zembla-uitzending.

W. K. D; Wapserveen: Wij zijn het afgelopen jaar geconfronteerd met kanker en dan zie je om je heen dingen die je voorheen misschien niet zag, er bleken in onze kleine gemeenschap een heleboel mensen met kanker, gedurende een jaar waren er 10 op een bevolking van 600, dat is toch ruim 1,5%

A. W.; Al deze gifstoffen tasten het zenuwstelsel aan. Bij kinderen is alles nog in de groei en zal de schade erger zijn dan bij een volwassen sterke man die met de nodige bescherming met het gif werkt. Ik werkte als meisje van 8 jaar al met giftige looddampen, oplosmiddelen en chemicaliën. Het gevolg is dat ik mijn hele leven al ziek ben. Alhoewel 3 jaar geleden pas is vastgesteld dat ik OPS/CTE (schildersziekte) heb had ik het natuurlijk altijd al.

H.K, Uffelte: Ook wij zijn "boos" over de lelieteelt in Westerveld en maken ons er al jaren zorgen over. Wij wisten niet van het bestaan van uw stichting en willen u graag laten weten dat wij uw doelstelling onderschrijven.

M.v.d.V; Wij wonen in Heiloo, in Noord-Holland. Erg mooi hier en vol met bollenvelden en ik vraag me wat er gespoten wordt en wat wij daarvan binnen (zouden kunnen) krijgen.

J.K; Van u wil ik graag weten in hoeverre personen gevaar lopen die in een relatief kleine ruimte de bloembollen moeten pellen. Het betreft een penitentiaire inrichting alwaar gedetineerden die leliebollen pellen. De enige bescherming die zij hebben zijn plastic handschoenen.

L.K: Ik heb gisteren de uitzending gezien, waarin de Stichting Bollenboos ook ter sprake kwam en hun zorgen om de gewasbeschermingsmiddelen en de volksgezondheid. Het laat mij niet los en ook erger ik me er aan dat de overheid geen onderzoek wil doen naar de eventuele schade die het aan omwonenden kan berokkenen.

E.J.M.P; Zorgelijk is dat er geen onderzoek wordt gedaan naar de omvang van de blootstelling bij betrokkenen/omwonenden en de effecten daarvan

M.H; Kunt u mij adviseren welke politieke partij uw doelstellingen het best onderschrijft?

Wetenschapper Jan Baas: ik heb in mijn promotie-onderzoek laten zien dat blootstelling aan mengsels van stoffen kan leiden tot grote effecten: een gezonde populatie watervlooiën kan binnen 24 hr zijn uitgestorven als deze wordt blootgesteld aan oppervlaktewater dat aan alle milieu eisen voldoet, maar waarin meerdere stoffen voorkomen in concentraties die daadwerkelijk worden gemeten Proefschrift: Effects of mixtures as processes in time; From laboratory experiments to effects in our environment. Amsterdam; Vrije Universiteit; 2010.

Nieuws
Brief
Stichting
BOLLENBOOS